

Huszár Zoltán

A Pécsi Magyar Kir. Szénbányász Iskola története alapításától a II. világháború végéig

Vázlatos történeti áttekintés

A 19. század utolsó évtizedeiben az Osztrák–Magyar Monarchiában megindult nagyarányú gazdasági fejlődés szükségessé tette a szakképzés korszerű kereteinek kialakítását. Az 1884. XVII. tc., az „Ipartörvény”¹ megteremtette a népiskolai oktatásból kilépő tanoncoktatás jogi feltételrendszerét.² Tény azonban, hogy az Ipartörvény a bányavidékeken nem állított fel tanonciskolákat, a bányaiskolák pedig nem tartoztak az állami közoktatási rendszer irányítása alá.³

A gazdasági élet parancsoló szükséglete azonban a Pécs környéki bányavidék műszaki szakembereinek kiképzésére és munkába állítására az Ipartörvény megszületése után kb. egy évtizeddel a Pécsbányatelepi M. Kir. Szénbányász Iskola megalapításához vezetett, amely intézményben 1896 őszén kezdődött el az oktatás.

A pécsi-szénmedencében a Dunagőzhajózási Társaság⁴ által folytatott, nagy tőkebefektetéssel járó fejlesztések következtében fokozódott a termelés, ami egyre magasabb létszámot és ennek megfelelő szakmai irányítást igényelt. Bár működtek az országban bányaiskolák – pl. Selmecbányán, Felsőbányán – egy idő után nem győzték kielégíteni a növekvő szakember igényt, és az a korábbi gyakorlat sem volt folytatható, amelyben a bányamunkás szakmai képzés nélkül vajúrrá, munkafelügyelővé vagy egyéb közvetlen termelésirányító vezetővé válhatott.⁵

Mivel a szénbányász iskolákban végzettek az ércbányászat és kohászat altiszti, felügyeleti személyzetét erősítették, és mivel a pécsi szénmedencében működő DGT szolgálati szabályzata is előírta, hogy a munkás kapjon oktatást felügyeletétől, a DGT is támogatta a bányászképzés bevezetését, és a bányásziskola felállítása érdekében folyamatos kapcsolatot tartott fenn Pécs városával.⁶

¹ 1884. XVII. tc.: Ipartörvény. Forrás: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=6141> [2013. 04. 28.]

² VÖRÖS 1979. 1403.

³ KRISZTIÁN–NÉMETH 2006. 23.

⁴ Első cs. kir. szab. Dunagőzhajózási Társaság (DGT) / – Erste k. k. priv. Donau-Dampfschiffahrts – Gesellschaft (DDSG). Lásd HUSZÁR 2013a.

⁵ KRISZTIÁN 1987. 27., KRISZTIÁN 1996. 141–142.

⁶ KRISZTIÁN 1996. 142. A szolgálati szabályok egységes bevezetését az Osztrák Általános Bányatörvény 1854. IX. fej. 200.§ írta elő. A DGT pécsi igazgatósága 1895-ben adta ki saját szolgálati szabályzatát magyar és német nyelven, Szolgálati és fegyelmi szabályzat az I. csász. és kir. szab.

A bányászokképzés bevezetését a pécsi szénmedencében azonban nemcsak a város és a DGT, hanem a pénzügyminisztérium, az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület (OMBKE) és az országos bányakapitányság is támogatta.⁷ 1895 áprilisában gyakorlatilag már csak az állami hozzájárulás összegét kellett tisztázni, és „azokat a módokat, melyek alatt a kérdéses altiszti iskola létrehozását lehetővé tenni kívánja [ti. az állam - H. Z.] olyképpen, hogy azt a nyilvánossági joggal felruházni lehessen”.⁸

Közben tovább folytak az egyeztetések Pécs városa és Wiesner Rajmár bányaigazgató között. 1895 áprilisában készült el „a bányai altiszti iskola létesítése tárgyában” az iskola közös létrehozásáról és fenntartásáról az a javaslat,⁹ amelyet 1895. április 29-én, 61/7303/1895 közgy. számon Pécs város közgyűlése is megszavazott. A határozatról Aidinger János polgármester értesítette Lukács László pénzügyminisztert.¹⁰ A megállapodás értelmében a város ingyen telket biztosított az iskolaépítéshez, a DGT pedig „a hazai szénbányászat számára a kor követelményeihez mérten képzett, gyakorlati irányban és magyar szellemben nevelt altiszti és munkás törzs megteremtését célzó ezen tanintézet fenntartásához évenként 1000 forintnyi hozzájárulást, s a tanulóknak az intézet látogatása tartamára munkát és annak megfelelő díjazását” vállalta.¹¹ Az államtól ugyanekkor „évi 3500 frt. igényeltetett”.¹²

Lukács pénzügyminiszter a megállapodásra reagálva felszólította a DGT-t, hogy a felajánlott támogatásról terjesszen be egy „hiteles alakban kiállított kötelező nyilatkozatot”.¹³ A DGT bécsi igazgatóságán 1896. május 12-én született meg a „Kötelező nyilatkozat”, amelyben a vállalat „azon időtartamra, amíg ez a bányaiskola fennáll, és... amíg a társulat ezen a vidéken szénbányászatot folytat”, a következőkre kötelezte magát:¹⁴

- 1.) A szénbányaiskola fenntartásának költségeihez évi egyezer (1000) forinttal hozzájárul.

Dunagőzhajózási Társaság köszénbányauzemeinek felvigyázó- és munkás személyzete részére címmel.

⁷ MNL OL Z 1841 63. cs. 78. t. Az országos bányakapitány 1895. április 9-én kelt 723. sz. levele Wiesner Rajmár bányaigazgatóhoz; KRISZTIÁN 1996. 142.

⁸ MNL OL Z 1841 63. cs. 78. t. Az országos bányakapitány 1895. április 9-én kelt 723. sz. levele

⁹ MNL OL Z 1841 63. cs. 78. t. 1895. április 23-án, ill. április 27-én kelt „Megállapodás”; KRISZTIÁN 1996. 143.

¹⁰ MNL OL Z 1481 63. cs. 79. t. Aidinger János polgármester 1895. május 14-én kelt levele a pécsi közgyűlés 61/7303/1895. sz. közgy. határozatról. Lukács László pénzügyminiszterről lásd: BÖLÖNI 1987. 322.

¹¹ MNL OL Z 1841 63. cs. 79. t. Lukács László pénzügyminiszter 32.968. számú, 1896. május 11-én kelt levele a Bányaigazgatósághoz. A levélben állókat Krisztián egy másik forrásból is megerősíti, lásd KRISZTIÁN 1996. 143.

¹² KRISZTIÁN 1996. 143.

¹³ MNL OL Z 1841 63. cs. 79. t. Lukács László 11. jegyzetben idézett levele.

¹⁴ MNL OL Z 1841 63. cs. 79. t. A Bécsben 1896. május 12-én kelt, Banhans sk. és Rucker sk. aláírással ellátott „Kötelező nyilatkozat” másolatának összefoglalása. Ugyanerről lásd még KRISZTIÁN 1996. 143.

- 2.) A hozzájárulást a pénzügyminisztérium által megállapítandó részletekben és a kijelölendő helyre szolgáltatja be.
- 3.) A szénbányaiskola tanulóit addig, amíg a tanintézet kötelékében állnak, a saját bányüzeménél munkás minőségben alkalmazza és őket a teljesítményük és az érvényben lévő szakmánytételek szerint bérezi.
- 4.) Kész az iskola fűtésére szükséges kőszemet, továbbá a szaktanár számára évenként 90 q, a szolga számára évenként 30 q kőszemet a termelési árban kiszolgáltatni.
- 5.) Megengedi, hogy gyakorlati oktatás céljából a szaktanár és a tanulók az illetékes üzemvezetők által erre kijelölt bányaműhelyeket meglátogathassák.
- 6.) Megengedi, hogy egy elemi iskolai tanító szabad idejében megfelelő és a szénbányásziskola terhére fizetendő díjazás mellett a magyar nyelvet, ill. a helyes- és szépírást tanítsa az iskolában.
- 7.) Megengedi, hogy szükség szerint az okleveles üzemi tisztviselők az oktatás körül útbaigazításukkal szolgáljanak, és a szaktanárt betegség esetén néhány napi időtartamra kiterjedően helyettesítsék, ha ezt az üzemi viszonyok lehetővé teszik. Hosszabb időre az államkincstár gondoskodik a tanár helyettesítéséről.
- 8.) Megengedi, hogy szükség esetén egyéb alkalmazottai szabad idejükben, megfelelő díjazás ellenében irodasegédi teendőket végezzenek a szaktanár mellett.
- 9.) Kész képviseltetni magát az iskolaszabályzat által megjelölt módon az iskolatanácsban.

„*Őfelsége I. Ferencz József 1895. október 2-án kelt legfelsőbb elhatározása*”¹⁵ alapján, azt követően, hogy a pécsi városi közgyűlés is jóváhagyta, majd felterjesztette a pénzügyminisztériumhoz a több módosításon átesett terveket, a Gesztenyésben, a pécsbányatelepi rendőrkapitányság épülete mellett kijelölték a város által felajánlott ingyen telket, és kiírták az iskolaépítési pályázatot.¹⁶ Az építkezés egy évig sem tartott. A favázás, téglafalás épületben két, egyenként 48 m²-es tantermet, egy tanszerszobát és egy irodát alakítottak ki. Vízellátásáról a telepi vízvezeték gondoskodott, a világítást olajlámpákkal oldották meg. A fa- és széntüzelesű kályhák fűtése – amelyekhez a DGT biztosította a fűtőanyagot – a tanulók feladata volt. Az iskolavezető szaktanár és az iskolai altiszt számára a Társaság adott szolgálati lakást. A bányatelepi élelemtárakban nemcsak az iskola sze-

¹⁵ MNL OL Z 1841 63. cs. 79. t. Lukács László 11. jegyzetben idézett levele, ill. KRISZTIÁN 1996. 143–144.

¹⁶ KRISZTIÁN 1996. 144., MNL OL Z 1841 63. cs. 79. t. Pécs város 1896. szeptember 10-én tartott közgyűlésén felvett jegyzőkönyv kivonata.

mélyzete vásárolhatott kedvezményesen világítóanyagot és egyéb használati cikkeket, hanem a tanulók is.¹⁷

A „Pécs telepen felállítandó m. kir. szénbányász iskolánál rendszeresített szaktanári állomásra” a pénzügyminisztérium által meghirdetett pályázat útján lehetett jelentkezni.¹⁸ Az álláshoz a bányászatnál a műszaki tisztviselő kategóriában alkalmazott VIII. fizetési osztálynak megfelelő évi fizetés, ingyen lakás és készpénzben megváltható 85 úrköbméter tűzifa járandóság járt. A kiírás, ugyanakkor megkövetelte a pályázóktól, hogy „az 1883. évi 1. tcz.¹⁹ 11.§-ban megkívánt felsőbb bányászati szakképzettségen kívül a szénbányászat terén teljes jártasságukat igazolják, jó előadási képesség mellett a hivatalos magyar nyelvet tökéletesen bírják, s kötelezettséget vállaljanak arra nézve, hogy a szénbányász iskola előkészítő tanfolyamának első félévi tananyagát veendő utasítások szerint folyó évi szeptember hó 1-ig összeállítják”.²⁰

Az iskola alapszabályait a pénzügyminisztérium 1896. október 10-i rendelkezése nyomán készítették el. Megalkotásukhoz a már működő európai – például cseh – bányaiskolák szabályzata adta a mintát.²¹ Az okmány meghatározta az iskola célját, a felvétel feltételeit, a felvételi vizsgák és a felvételhez szükséges orvosi vizsgálatok rendjét, a tanulmányi időt. Magába foglalta a növendékek gyakorlati foglalkoztatására is kiterjedő tantervet, előírta a szükséges taneszközöket, rendelkezett a tanítási órák látogatásról, a betegség és a szabadságolás bejelentéséről, a mulasztások igazolásáról, a tanórai és a munka közbeni fegyelemről, a felelésről, az osztályozásról és a vizsgákról, pótvizsgákról, ill. ismétlő vizsgákról, majd a végbizonyítvány kiállításáról. Pontosán körülírta az iskola szervezetét és irányítását, ezen belül a szaktanár, a kisegítő tanár, az orvos teendőit, az iskolatanács és a főfelügyelet szervezeti felépítését és hatáskörét, végül a tanulókra érvényes rendszabályokat, valamint az elkövetett vétségek következményeként kiróható büntetéseket is részletezte.²²

1. *A pécsi m. kir. szénbányásziskola célja:*

Elméleti és gyakorlati oktatás alapján a szénbányászat minden ágánál alkalmazható, az üzem közvetlen vezetésére, ellenőrzésére és a munkások oktatására képzett altiszteket nevelni.

A szénbányásziskolai tanfolyam két részre oszlik:

A) előkészítő tanfolyamra B) szaktanfolyamra.

Mindkét tanfolyam előadási- és tannyelve a magyar.

¹⁷ KRISZTIÁN 1996. 149.

¹⁸ MNL OL Z 1841 63. cs. 79. t. A pénzügyminisztérium 1896. május 11-én kelt, 32968. sz. „Pályázat”-a.

¹⁹ 1883. évi 1. tc. „A köztisztviselők minősítéséről.” Forrás: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=6079> [2013. 04. 28.]

²⁰ MNL OL Z 1841 63. cs. 79. t. Pályázat.

²¹ KRISZTIÁN 1996. 204.

²² MNL OL Z 1841 63. cs. 79. t. A Pécsi m. kir. Szénbányásziskola alapszabályai. A szénbányásziskola célja és feladata. Kelt Budapesten, 1896. október 10-én. 51191. szám.

2. *A felvétel feltételei:*

A szénbányásziskolába minden második évben vétetnek fel új növendékek, mi annak idején közhírré tétetik. ...

A felvétel iránti felfolyamodványhoz a következő okmányok csatolandók:

- a) Bányamű orvos vagy megyei főorvos által kiállított bizonyítvány ép, erős, bányamunkára alkalmas testalkattal, stb.*
- b) Anyakönyvi kivonat annak igazolására, hogy a 17. életévüket már betöltötték.*
- c) Erkölcsei bizonyítvány.*
- d) Iskolai bizonyítvány, hogy az elemi iskola 4. osztályát jó eredménnyel végezték.*
- e) Szolgálati bizonyítvány, hogy valamely szénbányaműnél legalább 2 éven át, (4 elemi osztálynál magasabb előképzettséggel bírók esetén 1 éven át) megszakítás nélkül kézi munkával foglalkoztak.*

3. *Felvételi vizsgák:*

Az előkészítő tanfolyamba lépni szándékozó ifjak felvételi vizsgára köteleztetnek, melynél beigazolandó, hogy a felvételt kérelmező magyar nyelven folyékonyan és olvashatóan ír, jól olvas és az elolvasottak értelmét saját szavaival el tudja mondani, közönséges és tört számokkal a négy alapműveletet hibátlanul képes megfejteni és a méter mérték beosztását teljesen ismeri.

Minden új növendék orvosilag felülvizsgáltatik.

4. *Tanidő, tanterv, gyakorlati foglalkoztatás:*

a) Tanidő. Az oktatás 2 évre terjed. A tanév mindkét tanfolyamon szeptember 1-től június végéig tart. A felvétel és a tanítás mindkét tanfolyamon teljesen díjmentes.

b) Tanterv.

- Előkészítő tanfolyam tantárgyai: számtan, mértan, ásványtan, kőzettan, kémiai ismertetések, fizika és erőműtan, szerkesztési rajz és térképelés, magyar nyelv, szépírás és helyesírás.

- Szaktanfolyam tantárgyai: bányaműveléstan, bányagéptan és rajz, bányaméréstan és rajz, bányajog, magyar nyelv, szépírás és helyesírás.

Az elméleti és gyakorlati órák száma mindkét tanfolyamon: heti 18 óra

c) Gyakorlati foglalkozás:

Minden tanuló köteles a DGT valamely bányamű telepénél munkába állni. Munkaidő naponként du. 2–8 óráig, szombat és vasárnap kivételével.

A bányaiipari tanulók a munkás minőségnek megfelelő bérezést kapnak a társulattól a gyakorlati alkalmaztatásuk tartama alatt.

5. *Tan eszközök:*
Saját költségen beszerezendők. Jó magaviseletű, szegény sorsú és szorgalmas tanulók az intézet által ingyen író- és rajzeszközökkel láttatnak el az engedélyezett hitel erejéig.
6. *Tanítási órákon és gyakorlatokon a pontos megjelenés kötelező.*
7. *Betegség, szabadságolás:*
a) *Betegség folytán bekövetkező mulasztás igazolására a kezelőorvos által kellően kitöltött betegségi igazolvány szolgál.*
b) *3 napot nem meghaladó szabadságra a szaktanár, azon túl az iskola-tanács adhat engedélyt. Hosszabb szabadságolás csak hadkötelezettségi okból adható.*
8. *A tanulók az előadás és a gyakorlat órái alatt kötelesek csendesen viselkedni, munkateljesítés közben az előjáróiknak engedelmessé válni.*
9. *Felelés kikérdezés formájában, szóban és írásban.*
10. *Osztályozás a tanítás folyamán tanúsított előmenetelből és szorgalomból, havonta.*
11. *Vizsgák: minden félév végén a szaktanár által megállapított és előre kihirdetett rend szerint, szóban.*
12. *Vizsgáló bizottság:*
Elnök: szaktanár
Vizsgálók: szaktanár, kisegítő tanár, orvos
Biztosok: a DGT, ill. Pécs városának megbízottjai és a pénzügyminisztérium által kiküldött biztos.
13. *Osztályozás: a vizsgálatok eredménye alapján.*
Szorgalomból, munkateljesítésből és magaviseletből és tárgyanként külön-külön.
Osztályozás fokozatai: jeles, jó, kielégítő, elégtelen.
14. *Pótvizsgálatok: a rendes vizsgákról igazoltan távol maradt tanulók számára.*
15. *Ismétlő vizsgálatok: Olyan tanulók számára, akik egy vagy két tárgyból elégtelen osztályzatot nyertek. (Pót- és ismétlővizsga miniszteri biztos távollétében is megtartható.)*
16. *Ismétlés: az ismétlő vizsgán is elégtelen osztályzatra vizsgázott tanulók az illető félév megismétlésével tartoznak.*
17. *Végzési bizonyítvány: a szaktanár és a miniszteri biztos írja alá.²³*

²³ MNL OL Z 1841 63. cs. 79. t. A szénbányász iskola szabályzatának rövidített tartalmú változata. (H. Z.)

A tanulókat hirdetmények útján toborozták az iskolába, amelyek a szabályzatnak megfelelően pontos leírást adtak a felvételi menetéről és a benyújtandó dokumentumokról. A hirdetményt a pénzügyminisztérium tette közzé. Kétévente 30 tanulót vettek fel az intézménybe.²⁴

A jelentkezések egyenetlensége miatt a DGT és az iskola vezetése időnként engedményekre kényszerült, de a felvételi rendszer és az iskola szabályzata csak jelentéktelen mértékben változott az intézmény fennállásának évtizedei alatt.²⁵

1912 februárjában a DGT és Pécs városa újabb szerződést kötött a bányaiskola további közös fenntartása, ill. egy esetleges új iskola kijelölése érdekében.²⁶ Az új iskola helyét végül az épülő pécsbányatelepi új akna mellett jelölték ki, de az építkezést félbeszakította az első világháború, amely ezen felül is számos nehézséget gördített az addig töretlenül fejlődő intézmény működése elé. A csökkenő létszám mellett is fokozódó termelésből a diákoknak jóval többet kellett vállalniuk, mint békeidőben, és a szűkös viszonyok miatt a taneszközök és felszerelések terén is gyakori hiány mutatkozott. Ez időnként a tanórák megtartását fenyegette. *„Minthogy pedig az itteni társulati raktárban... világitóanyagot ezidő szerint kapni nem lehet, nehogy az intézetben az előadások megszakítást szenvedjenek, tisztelettel kérem, miszerint a lakásom és a tanhelységek megvilágítását mielőbb lehetővé tenni szíveskedjék”*, állt abban a levélben, amelyet az iskola ügyvezetőjétől, Kantner Jánostól kapott a Bányafelügyelőség 1916. november 14-én.²⁷ Bár a bányaiskola ügyvezető tanárának *„havi négy kocsifuvar kiszolgáltatása”* járt, a háború alatt gyakran ezt sem tudta teljesíteni a vállalat.²⁸

Az 1918–19. évre közzé tett beiskolázási hirdetményt a jelentkezők alacsony száma miatt meg kellett ismételni a DGT bányakerületeiben, de az 1918 novemberében kezdődött szerb megszállás az iskolára nézve eleve új, átmeneti helyzetet eredményezett. A szerbek úgy tettek, mintha Pécs városában nem is létezne bányaiskola, így az gyakorlatilag elérhetetlenné vált a jelentkezők számára. A bányavállalatok az altisztképzés átszervezésében látták a probléma megoldását, amit kezdeményeztek is, és 1919-ben egy új, dorogi székhelyű bányaiskola felállításáról hoztak határozatot. Ez megpecsételte a pécsbányatelepi iskola sorsát, amelynek a helyzete 1921 után, a szerb megszállás megszűnését követően sem rendeződött megnyugtatóan. Pécs városa és a DGT között nem először alakult ki vita a fenntartási kötelezettségek miatt. Ezen felül sok szakember úgy vélte, hogy a dorogi iskola önmagában is elegendő lesz a szakemberpótlásra, így a

²⁴ MNL OL Z 1841 58. cs. 70. t. Felvételi „Hirdetmény” az 1912–13. tanévre, ill. MNL OL Z 1841 63. cs. 79. t. Felvételi „Hirdetmény” az 1914–15. tanévre.

²⁵ KRISZTIÁN 1996. 147.

²⁶ KRISZTIÁN 1996. 147.

²⁷ MNL OL Z 1841 63. cs. 78. t. A bányatanácsosi rangban lévő Kantner János 1916. évi 61. sz. levele a Felügyelőséghez címezve.

²⁸ MNL OL Z 1841 63. cs. 78. t. Kantner ügyvezető 50/917. számú panaszlevele a DGT Igazgatóságához, illetve az igazgatóság 1917. szeptember 29-én kelt, 11882. számú válaszlevele.

pécsi bányaiskolának még a léte is veszélybe került. Ráadásul, hiába kérte többször is – 1921-ben, majd 1922-ben a Pécs vezetése – a DGT gazdasági nehézségeire hivatkozva nem vállalkozott az iskola további támogatására.²⁹ Pécs városa ezt követően ismét a pénzügyminisztériumhoz fordult, de ezúttal ott is elutasításban részesült. *„A fölöttes kormányhatóság... a nehéz háborús viszonyok miatt a legszigorúbb takarékosagra intő rendelkezést”* hozott,³⁰ és a pécsi bányaiskola fenntartásáról addig nem akart véleményt nyilvánítani, amíg *„az ország legnagyobb bányavállalatainak létszámigényeit fel nem méreti.”*³¹

A háborús évek legalább olyan mély sebeket ejtettek az iskola épületén, mint az intézményen. Az I. világháború kitöréséig a *„város közönsége – anélkül, hogy az a kötelessége valahol meg volna állapítva – állandóan gondoskodott ezeknek az épületeknek a jókarban tartásáról”*,³² a háború és a három évig tartó szerb megszállás idején bekövetkezett állagromlás helyreállítása azonban már túl nagy terhet jelentett volna a helyi közösség számára. A *„gyökeres javításra szoruló”* épület helyreállításának jelentős költségeit szerette volna a DGT-re hárítani a város, mondván, hogy a vállalatnak *„közismert tőkeerősségénél fogva könnyebben van módjában ezeket a terheket viselni... mivel a város a tönkrement gazdasági helyzetében 30.000 koronánál többet semmi esetre sem képes áldozni.”*³³ Mindez egyébként ekkor irreális elvárás volt Pécs vezetői részéről a Társasággal szemben, hiszen az I. világháború utáni versailles-i békerendszer következményeként a saint-germaini és a trianoni békeszerződések a DGT számára is hatalmas veszteséget jelentettek, amelyek a vállalati működést szinte megoldhatatlan helyzetbe hozták.³⁴

Az intézmény felett Damoklész kardjaként lebegett a megszüntetés veszélye, ugyanakkor az újjászervezés kérdése sem került le a napirendről. A kétéves képzés már nem felelt meg a kor színvonalának, a *„szakférfiak”* úgy vélték, hogy – amennyiben nem szüntetik meg – *„az iskolát három évfolyamú, három tanerős szakintézménnyé kell fejleszteni.”*³⁵ Az esetleges átszervezéshez hozzászóló szakemberek mindegyike a hároméves képzés bevezetését támogatta. Még olyan javaslat is elhangzott, hogy a *„Bányaiskolába a jövőben csak vājárbizonyítvánnyal lehessen felvenni”* diákokat.³⁶

²⁹ KRISZTIÁN 1996. 150.

³⁰ MNL OL Z 1481 63. cs. 78. t. Pécs szab. kir város tanácsától a DGT Tekintetes Bányaiigazgatóságának a Pécsbányatelepi m. kir. Szénbányásziskola és a hozzátartozó igazgatói lakás épületeinek jókarba helyezése. A polgármester Ad 13149/1922 számú, 1922. szeptember 7-én kelt levele a DGT-hez.

³¹ KRISZTIÁN 1996. 150.

³² MNL OL Z 1481 63. cs. 78. t. A pécsi polgármester ad 13.149/1922. sz. levele.

³³ MNL OL Z 1481 63. cs. 78. t. A pécsi polgármester ad 13.149/1922. sz. levele.

³⁴ Lásd HUSZÁR 2013b. 81–96.

³⁵ MNL OL Z 1481 63. cs. 78. t. Kahle Frigyes főtanácsos 1924. nov. 20-án kelt jelentése a pécsi bányaiskola reorganizációjáról; ill. KRISZTIÁN 1996. 151.

³⁶ MNL OL Z 1481 63. cs. 78. t. Réz Géza soproni főiskolai tanárhoz címzett, 1923. március 19-én kelt levél Gianone Virgil pécsi bányaiigazgató-helyettes aláírásával.

A DGT – mérlegelve a bányaiskola támogatásával felmerülő költségeket és a bányaiskolát megszüntetni akarók javaslatait – azt szerette volna, ha megtörténik a bányaiskolai képzés reorganizációja, mert a DGT üzemeiben is szükség volt a képzettebb munkásokra, de az iskola pécsi működésének terheitől az intézmény más városba helyezését szeretett volna megszabadulni.³⁷

Ugyanakkor megcáfolhatatlan tény volt, hogy „Csonkamagyarországon a lecsatolások ténye óta egyedül a pécsi m. kir. szénbányásziskola maradt meg olyan szervül, amely az ország szénbányavállalatainak bányaiskolát végzett egyéneiben beálló szükségletét volna hivatva... kiképzett egyénekkal fedezni.”³⁸ Ez azonban nem gátolhatta a szükséges újjászervezést, amelynek érdekében a pénzügyminisztérium – a többi, érdekelt bányavállalattal együtt – adatközlésre kérte fel a DGT-t a vezetése alatt álló munkáltszámmal, ezen belül is a bányaiskolát végzettek számával kapcsolatban.

Az újjászervezés kérdését a pécsi iskolára vonatkozóan végül felemás döntéssel zárták le az érintett felek: nem zárták be, és bár a pénzügyminisztérium 1926. június 8-án úgy határozott, hogy „az altisztképzésre szükség van, annak szak szempontból Pécsen a helye”, 1926-tól szüneteltették a felvételt az iskolába. Ezt azzal indokolták, hogy a szüneteltetés alatt mód nyílik az új tanterv elkészítésére és annak eldöntésére, hogy milyen képesítéssel lehessen bekerülni az újjászervezett szakiskolába.³⁹

Ezt követően szinte folyamatos tárgyalások, egyeztetések folytak az újjászervezés kérdéseiről. Míg Budapesten a felvehető tanulók létszámáról, az oktatás időtartamáról, a leendő diákok foglalkoztatásáról és a gyakorlati képzéséről, valamint egyéb szervezési kérdésekről folytak megbeszélések,⁴⁰ addig Pécs polgármestere a pécsi bányaiskola újbóli beindítását kérte a pénzügyminisztertől, és a pécsi törvényhatóság 1930. április 9-én, rendkívüli közgyűlésen pótköltségvetést szavazott meg, továbbá kamatmentes állami előleget kért a bányaiskola felújítására.⁴¹ A DGT fenntartói kötelezettségeit nagyban megkönnyítette Pethe Lajos miniszteri tanácsos állásfoglalása, aki úgy vélte, hogy „az 1896-ban vállalt kötelezettség alól a DGT minden vonatkozásban mentessék fel és csakis oly teljesítményeket igényelhet tőle az állam, mint bármelyik másik vállalattól”.⁴²

Az 1930-as év új fejezetet nyitott az intézmény életében. Új formában, Magyar Királyi Bányászati és Mélyfúrási Szakiskola néven folytatta munkáját, hároméves tanulmányi idővel. Az 1930-as években a kormányzat a szakképzés

³⁷ KRISZTIÁN 1996. 152.

³⁸ MNL OL Z 1481 63. cs. 78. t. A M. Kir. Pénzügyminisztérium 96.571/XV.a. 1924. számú, 1924. szeptember 26-án kelt levele a DGT Bányai igazgatóságához.

³⁹ KRISZTIÁN 1996. 153.

⁴⁰ MNL OL Z 1481 63. cs. 78. t. „Promemoria” az 1930. május 12-én, Budapesten, a pécsbányatelepi bányaiskola ügyében folytatott megbeszélésről, „Bizalmas” jelzéssel és 1930. május 14. dátummal ellátva.

⁴¹ KRISZTIÁN 1996. 153-154., MNL OL Z 1481 63. cs. 78. t. A pécsi polgármester 1926. szeptember 10-én kelt levele a pénzügyminiszterhez.

⁴² MNL OL Z 1481 63. cs. 78. t. „Promemoria” (1930. május 14.)

vonzeréjének növelésével sürgető hiányokon igyekezett segíteni akkor, amikor 1938-ban érettségit adó középiskolának minősített a felső kereskedelmi, a felső mezőgazdasági és a felső ipariskolát. Ezen utóbbi típusba került be a bányászati iskola is,⁴³ amely a régi pécsbányai épületben az 1939–1940-es tanévtől kezdve Magyar Királyi Péch Antal Bánya-, Kohó- és Mélyfúró Középiskola néven fogadta a diákokat. Az iskola azonban a második bécsi döntést (1940) követően, Észak-Erdély Magyarországhoz kerülése után az Iparügyi Minisztérium határozata nyomán, 1942 szeptemberében Nagybányán – a pécsbányainál korszerűbb körülmények között – folytatta rövid tevékenységét. A hadi helyzet alakulása miatt ugyanis 1944 nyarán az intézményt visszaköltöztették Magyarországra, ahol Sopron, Diósgyőr, Pécs után végleges otthonát Tatabányán (Felsőgallán) találta meg.⁴⁴

RÖVIDÍTÉSEK

MNL OL Z Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár Z szekció

IRODALOM

- BÖLÖNY 1987 BÖLÖNY József: Magyarország kormányai 1848–1987. Budapest 1987.
- HUSZÁR 2013a HUSZÁR Zoltán: A Duna vonzásában. Fejezetek a Dunagőzhajózási Társaság történetéből. Pécs, 2013.
- HUSZÁR 2013b A Dunagőzhajózási Társaság története az első világháborútól a második világháború kezdetéig (1914–1938) In: HUSZÁR Zoltán: A Duna vonzásában. Fejezetek a Dunagőzhajózási Társaság történetéből. Pécs, 2013. 81–114.
- KRISZTIÁN 1987 KRISZTIÁN Béla: Szénbányászokképzés Pécsen. = *Honismeret*, 1987/5. sz. 27–28.
- KRISZTIÁN 1996 KRISZTIÁN Béla: A Pécsi Magyar Szénbányász Iskola megalapítása és működése. In: *Tanulmányok Pécs Történetéből* 2–3. Szerk. VONYÓ József. Pécs, 1996. 139–160.
- KRISZTIÁN–NÉMETH 2006 KRISZTIÁN Béla – NÉMETH Géza: A magyarországi bányaipari szakmunkásképzés története. Budapest, 2006.
- SÁRKÖZI–TÓTH 1985 Bányászati fondok. Repertórium. Összeáll. SÁRKÖZI Zoltán – TÓTH Róbert. Budapest, 1985. (Levéltári Leltárak 83.)
- VÖRÖS 1979 Vörös Károly: Művelődés. In: Magyarország története tíz kötetben 1848–1890. 6/2. Főszerk. KOVÁCS Endre. Budapest, 1979. 1395–1475.

⁴³ 1938. évi XIII. tc. „a gyakorlati irányú középiskoláról”

(<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8068>) [2013.04.28], KRISZTIÁN 1987. 27.

⁴⁴ KRISZTIÁN 1996. 159–160.